

1. Úvod ke knize

Ida Kaiserová

Odborná kniha, kterou tímto předkládáme váženým čtenářům a čtenářkám, shrnuje výsledky naší více než rok trvající výzkumné práce. Cílem výzkumu bylo identifikovat současné podoby kontaktní práce, která se realizuje prostřednictvím terénní sociální práce, porozumět perspektivám jednotlivých aktérů kontaktní práce – klientů i jejích vykonavatelů, ale i představitelů státní správy a místní samosprávy – v souvislosti se strukturálními podmínkami a na základě těchto poznatků navrhnout, jak by se pomocí konceptu kontaktní práce a jeho východisek dal zefektivnit výkon sociální práce.

Výzkum probíhal v terénu Ústeckého kraje v rámci organizací poskytujících terénní sociální služby, jež působí v přirozeném prostředí klienta, a tedy jsou dle našeho chápání nositeli pojmu kontaktní práce, ale také v našich kancelářích v Plzni a Praze. Neustále přítomnou okolností naší práce byla protiepidemická opatření v souvislosti se šířením covidu-19, kvůli nimž se velká část našich aktivit odehrávala také v on-line prostoru. V něm jsme zpovíдали část respondentů, konali porady výzkumného týmu, diskutovali naše východiska a porovnávali je s výstupy z dat či literatury. Virtuálně (a naštěstí nejenom tak) se také několikrát setkala pracovní skupina našich spolupracovníků, která k výsledkům projektu průběžně významně přispívala.

Kniha obsahuje devět kapitol, v nichž se postupně rozvíjí jednotlivá témata výzkumu a jeho výsledky. Text nefunguje lineárně, kapitoly jsou různorodé a odrážejí řadu vzájemně obtížně slučitelných témat či problémů, které jsme postupně během výzkumu identifikovali a dále rozvíjeli. Jednotlivé části jsou spíše autorskými texty členů výzkumného týmu a jednoho hosta, které však sledují společnou linku: co nejlépe přiblížit odborné veřejnosti problematiku kontaktní práce v regionálních či venkovských oblastech.

Druhá kapitola, navazující na tuto úvodní, představuje Ústecký kraj a specifika sociálních problémů tohoto regionu a lze ji považovat za takový „prequel“ k výzkumu. Její autor Jan Vašat působí dlouhodobě jako vyučující sociální práce na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Regionální specifika nevnímáme jako důkazy, jejichž pomocí by bylo snadné vysvětlit nejrůznější obtíže, které tento český kraj provází, a na jejichž základě bychom mohli vyvodit jednoduchá řešení. Jejich důkladnou znalost nicméně vnímáme jako nutný kontext k porozumění tomu, jak

sociální práce funguje v daném místě, ale i jak je obecně konstituována. Sociální a potažmo kontaktní práci rozumíme jako fenoménu, který je (nejenom) společensky determinován. Nárok na jeho efektivní fungování pochopitelně zahrnuje také dobrou znalost relevantních společenských podmínek. Obecných i místních.

V další kapitole, jejímž autorem je Ondřej Drobil, představujeme základní výzkumná východiska našeho postupu a použitou výzkumnou metodologii.

Čtvrtá kapitola od Idy Kaiserové je věnována ústřednímu konceptu našeho projektu, kterým je kontaktní práce. Kapitola se věnuje počátkům tohoto pojmu v České republice, jeho systematizaci v kontextu práce s ohroženou mládeží a jeho dalšímu rozšíření spojenému zejména s procesem přijetí zákona o sociálních službách (108/2006 Sb.) a činností České asociace streetwork, jež byla naším výzkumným partnerem.

Pátá kapitola autorů Ondřeje Drobila a Petra Matouška přináší výstupy z analýzy dat, která vznikla v rámci výzkumného šetření, jež proběhlo mezi pracovníky terénních služeb, klienty či lidmi, kteří by se klienty mohli stát, a dále s pracovníky sociálních odborů krajského či obecních úřadů. Analýza je zaměřena zejména na problémové faktory výkonu dobré praxe kontaktní práce (nejen) na strukturální úrovni.

Kapitola šestá, již napsala Ida Kaiserová, představuje téma přenesené působnosti. I když jde o tematiku spadající spíše do oblasti veřejného práva, ukázalo se během našeho šetření, že má na možnosti fungování a rozšiřování sociální, resp. kontaktní práce významný vliv. Ať už se jedná o sociální služby nebo o sociální práci vykonávanou zaměstnanci obecních úřadů nejrozličnějšího typu. Vysvětlit principy přenesené působnosti a jejich dopadů na výkon sociální práce a pomoc sociálně ohroženým obyvatelům, zejména venkovských oblastí, se ukázalo jako velmi přínosné.

Kapitola sedmá, jejíž autorkou je Petra Kutálková, shrnuje výsledky práce pracovní skupiny, jež byla v rámci výzkumu ustanovena a skládala se z lidí vykonávajících přímou práci v přirozeném prostředí klientů. Kapitola je zároveň představením fungování designového přístupu (design thinking) a demonstruje, jak lze designový výzkum v případě sociálněvědních inovací zužitkovat.

Osmou kapitolou od stejné autorky pak je metodické shrnutí postupu tzv. rychlého sběru dat v perspektivě klientů, který mohou v praxi využít kontaktní pracovníci při vyhledávání potenciálních klientů v jejich přirozeném prostředí.

Devátá kapitola od Ondřeje Drobila je shrnující kapitolou. Obsahuje naše závěry a doporučení směrem k dalším možným krokům umožňujícím zvýšit přínosy postupů kontaktní práce. Lze ji také považovat za obecnou úvahu nad budoucností pojmu.